

تحلیلی بر نقش گردشگری روستایی در ارتقاء شاخصهای توسعه
(مطالعه ی موردی: استان چهار محال و بختیاری، سکونتگاههای روستایی شیخ علیخان و چمن گلی)

مریم موسی رضایی* (کارشناس ارشد مدیریت جهانگردی و مدرس دانشگاه پیام نور)
فاطمه ابراهیمی (کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری)

چکیده:

امروزه گردشگری بالاخص گردشگری روستایی به عنوان یکی از منابع مهم اقتصادی عاملی است موثر در توسعه فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جوامع و اجتماعات انسانی. بر این مبنا استان چهار محال و بختیاری و به ویژه سکونتگاههای روستایی واقع در شهرستان کوهرنگ، با داشتن جاذبه‌های بسیار و موقعیت جغرافیایی ممتاز می‌تواند به عنوان قطبی توانمند در زمینه‌ی جذب گردشگران داخلی و خارجی ایفای نقش نماید. یافته‌های مقاله‌ی حاضر که با هدف بررسی نقش گردشگری روستایی بر ارتقاء شاخصهای توسعه در یکی از شهرستانهای استان مذکور (نقاط روستایی شیخ علیخان و چمن گلی) در تابستان ۱۳۹۶ به رشته‌ی تحریر درآمده است، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که:

توسعه صنعت گردشگری در قلمرو مورد مطالعه منجر به ارتقاء شاخصهای توسعه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیطی گردیده است.

کلید واژه‌ها:

نقش، گردشگری روستایی، شاخصهای توسعه، روستا

ایمیل نویسنده مسئول: rezayeemr67@gmail.com

مقدمه

به باور بسیاری از کارشناسان، گردشگری در جهان کنونی، صنعتی پاک و سومین پدیده اقتصادی پویا، پررونق و روبه توسعه است که پس از صنعت نفت و خودروسازی گوی سبقت را از دیگر صنایع جهانی ربوده است. بسیاری از کشورها این صنعت پویا را به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال‌زایی، رشد بخش خصوصی و توسعه ساختار زیربنایی می‌دانند. (غفاری، ۱۳۸۸: ۸)

طبق آمارها و پیش بینی های سازمان جهانی جهانگردی، در سال ۲۰۰۵ مشاغلی که به وسیله صنعت جهانگردی ایجاد می شود، به میزان ۵۹ درصد رشد می یابد. شورای جهانگردی و مسافرت جهانی برآورد کرده است که از هر ۹ نفر کارگر و کارمند در سراسر دنیا، یک نفر در صنعت جهانگردی به کار مشغول است و تعداد این افراد در سراسر دنیا به ۲۱۲ نفر می رسد. این صنعت بزرگترین سازمان یا نهادی است که نیروی انسانی به کار می گیرد. (پارسایان و اعرابی؛ ۱۳۸۲: ۲۶۴).

گردشگری موجب اشتغال مستقیم و غیرمستقیم افراد می شود. شرکتهایی که به صورت مستقیم اشتغالزایی می کنند، آنهایی هستند که کارکنانشان با جهانگردان در تماس هستند و به صورت مستقیم با تجربه های جهانگردی سروکار دارند. هتل ها، کارکنان، خدمات غذایی، شرکتهای هواپیمایی و ... شرکتهایی که در این صنعت به صورت مستقیم اشتغالزایی می کنند، در تماس هستند. شرکتهایی که مواد و ملزومات مورد نیاز رستورانها را تامین می کنند، شرکتهای ساختمانی که هتل ها را می سازند... گفتنی است مزایایی که جهانگردی از نقطه نظر اقتصادی دارد گستردگی زمینه اشتغال در آن است به گونه ای که هم کارگران ساده بدون مهارت و هم صاحبان مهارتهای گوناگون می توانند در این رشته شاغل شوند. از طرف دیگر جهانگردی به عنوان یک رشته مهم از بخش خدمات در مقابل صنعت و فلاح مستلزم به کارگیری نیروی انسانی است و صرف هزینه جهانگردان در کشورها موجب پدید آمدن فرصتهای فراوان برای کار و اشتغال می گردد (غفاری و ترکی، ۱۳۸۸: ۳۷۵)

بر این مبنا، نظر به توانهای بالفعل و بالقوه کشور در جذب گردشگرانی با علائق و انگیزه های گوناگون (اکوتوریست، گردشگری تاریخی - فرهنگی و ...) از سوئی، و بالا بودن نرخ جمعیت فعال و جویای کار از سوی دیگر، بخش گردشگری به استناد آمار و برآوردهای صورت گرفته در این مقاله بی گمان می تواند به صورت مستقیم، غیر مستقیم، دائمی یا فصلی تأمین کننده نیاز شغلی جمع کثیری از نیروهای جوان برخوردار از سطوح تخصصی - مهارتی متفاوت باشد.

در دهه های اخیر اهمیت گردشگری در سطح بین المللی، هم از لحاظ تعداد گردشگران و هم از لحاظ درآمد ارزی همواره به طور بی سابقه ای در حال افزایش بوده است و پیش بینی می شود تا سال ۲۰۱۰ سالانه بیش از یک میلیارد گردشگر در سراسر جهان سفر کنند. (سازمان جهانی جهانگردی، ۱۹۹۴: ۳۶).

در این بین گردشگری روستایی با توجه به اینکه یکی از مردمی‌ترین اشکال گردشگری محسوب می‌گردد، می‌تواند موجب رشد اقتصادی و تنوع فعالیت‌ها از یک سو و ایجاد اشتغال و درآمد زایی برای ساکنان روستایی با جذب مازاد نیروی انسانی از دیگر سو گردد و یکی از فرصت‌های توسعه‌ی همه جانبه محسوب می‌گردد. (سقای: ۱۳۸۲، ۲).

تحولات جهانی بعد از جنگ جهانی دوم از جمله در زمینه‌های گسترش شهرنشینی و ایجاد شهرهای بزرگ، آلودگی محیط‌های شهری و نیز افزایش اوقات فراغت منجر به گسترش گردشگری روستایی گردید. در دهه‌های بعدی، گردشگری به عنوان ابزاری برای توسعه روستایی مطرح گردید. در این راستا صاحب‌نظران سعی نموده‌اند با ارائه دیدگاه‌ها و الگوهای مختلف نقش گردشگری را در توسعه روستایی ارتقاء دهند.

گردشگری در طی سالهای گذشته به عنوان یک منبع برای بازسازی و توسعه پایدار نواحی روستایی بسیار مورد توجه قرار گرفته است که در کنار اثرات مثبت اقتصادی و اجتماعی که در نواحی روستایی دارد (مانند کسب درآمد و اشتغال زایی و آشنایی مردم با منطقه، گردشگری دارای اثرات منفی نیز می‌باشد).

استان چهارمحال و بختیاری به طور عام و قلمرو این تحقیق (بخش کوهرنگ) به گونه‌ای خاص با داشتن جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی و تاریخی متنوع و با موقعیتی ممتاز در میان سلسله جبال زاگرس، توان‌های سرشاری در صنعت گردشگری دارد که شناخت، توجه و سرمایه‌گذاری بر روی این جاذبه‌ها نه تنها نخستین گام موثر در محرومیت زدایی و توسعه منطقه محسوب می‌گردد بلکه می‌تواند پهنه مذکور را به قطبی گردشگری (داخلی و حتی خارجی) تبدیل نماید. (زنده دل، ۱۳۷۷: ۱۵)

توسعه روستایی^۱

مطالعات توسعه روستایی پس از جنگ جهانی دوم به آرامی با توسعه اجتماعی آغاز شد. (پاپلی یزدی و ابراهیمی؛ ۱۳۸۱: ۵۲)

توسعه یا عمران روستایی به معنای کلی آن عبارت است از نوسازی روستاها و شیوه‌های بهره‌برداری کشاورزی، پرورش و تجهیز نیروی انسانی و تامین خدمات عمومی مورد نیاز روستانشینان به منظور ارتقاء سطح زندگی ساکنان روستا و ادغام جمعیت روستانشین در جامعه و اقتصاد ملی. (زاهدی؛ ۱۳۸۲: ۱۴۳)

میسرا معتقد است که توسعه روستایی صرفاً به معنای توسعه کشاورزی نیست همچنین موردی از رفاه اجتماعی هم نمی‌باشد، که با تزریق پول به مناطق روستایی جهت رفع نیازمندیهای اولیه و اساسی انسانی مرتفع گردد، بلکه توسعه روستایی طیف وسیعی از فعالیت‌های گوناگون و بسیج انسانی را شامل می‌شود که مردم را به

^۱ - Rural Development

ایستادن روی پای خود و از میان برداشتن ناتوانیهای ساختاری موجود غالب می‌سازد، ناتوانیهای که آنها را قرن‌ها و نسلها در شرایط نامساعد زندگی‌شان به صورت اسیر نگه داشته است. (حسینی ابری، ۱۳۸۰: ۲۶۰)

اهداف توسعه روستایی را می‌توان به چهار دسته کلی تقسیم کرد: اهداف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و طبیعی.

- اهداف اقتصادی عبارتند از درآمد ثابت و دائمی، امنیت شغلی، تعادل شغلی (ترکیبی شامل بخشهای کشاورزی، تجارت و صنعت)، امکان کسب یک زندگی آزاد، تقسیم توانایی پاسخگویی منابع، توزیع و مصرف برای مدتی طولانی.

- اهداف اجتماعی عبارتند از حفظ سلامتی که اساس ادامه حیات جامعه است و نیز دسترسی، تهیه و توزیع آن در سطح جامعه، توسعه آموزش که عامل هدایت توسعه و ایجاد یک زندگی سالم است، رسیدن به خودکفایی براساس ارزشهای فرهنگی، حفظ محیط طبیعی جهت سلامتی جامعه.

- اهداف طبیعی عبارتند از حفظ محیط طبیعی به نحوی که قابل تحمل باشد؛ تغییر در نوع زندگی به گونه‌ای که نیازمند انواع مواد غذایی و میزان متفاوتی از تولیدات باشد، تکمیل استانداردهای محیط طبیعی و اعمال آن در همه واقعیات زندگی اجتماعی، احساس مسئولیت بین المللی با وجود جدایی انسانها در داخل فضای جهانی.

- اهداف سیاسی که در جوامع مختلف می‌تواند متفاوت باشد، ولی اصول کلی آن همراه ساختن جامعه روستایی با سیاست های دولت و به دنبال آن استفاده از روستا به عنوان منبع قدرتی پایدار است. (پاپلی یزدی و ابراهیمی؛ ۱۳۸۱: ۵۴-۵۳)

ازکیا توسعه روستایی را بهبود شرایط زندگی توده های قشر کم درآمد ساکن روستا و خودکفا ساختن آنها می‌داند. البته بهبود شرایط زندگی توده های روستایی با افزایش تولید و درآمد و بهبود سطح زندگی آنها میسر است. اما باید توجه نمود که توسعه برای یک قشر خاص از روستانشینان مشکل عقب ماندگی آنها را حل نمی‌کند بلکه باید توسعه کل روستا مطرح باشد نه توسعه یک بخش آن. (حسینی ابری، ۱۳۸۰: ۲۶۱)

به طور کلی توسعه روستایی، فرآیند توسعه دادن و مورد استفاده قرار دادن منابع طبیعی و انسانی، تکنولوژی، تسهیلات زیر بنایی، نهادها و سازمانها، سیاست های دولت و برنامه ها به منظور تشویق و تسریع رشد اقتصادی در مناطق روستایی جهت ایجاد شغل و بهبود کیفیت زندگی روستایی برای ادامه زندگی و پایداری حیات است. این جریان علاوه بر رشد اقتصادی درگیر تغییرات در طرز تلقی و در بسیاری موارد حتی شامل تغییرات در عادات و اعتقادات مردم می‌باشد، زیرا جریان توسعه روستایی دربرگیرنده تمامی قدمهای تغییر است که به وسیله آن یک سیستم اجتماعی روستایی از شرایط زندگی که غیرمطلوب به نظر می‌رسد به طرف شرایط مطلوب مادی و روحی حرکت می‌کند. (همان: ۲۶۴)

گردشگری و توسعه

گردشگری، خصوصیتی دارد که می توان آن را به منزله نیروی محرکه توسعه در تمام کشورها محسوب داشت. هیچ کشوری یافت نمی شود که فاقد امکانات اولیه لازم برای توسعه جهانگردی باشد. بنابراین هر کشوری با کوشش درخور، و سرمایه گذاری مناسب در زمینه جهانگردی می تواند جهانگردان را جذب نموده و از این راه بر سرعت رشد اقتصادی خود افزوده و در بالا بردن درآمد ارزی خود کوشا باشد. (کارگر؛ ۱۲: ۱۳۸۶)

پس گردشگری به عنوان یکی از منابع درآمد و ایجاد اشتغال در سطح ملی می تواند رهیافتی برای توسعه بالاخص توسعه اقتصادی در قلمرو ملی باشد. گردشگری به خصوص در زمانی که سود فعالیت های دیگر بخش های اقتصادی در حال کاهش باشد، جایگزین مناسبی برای آنها و راهبردی برای توسعه است. بر این مبنا دلیل اصلی توسعه گردشگری غلبه بر پایین بودن سطح درآمد و ارائه فرصت های جدید شغلی و تحولات اجتماعی در جامعه محلی است و می تواند امیدهایی را برای کاهش فقر به خصوص در نواحی ای که به نحوی دچار رکود اقتصادی شده اند فراهم آورد. (پاپلی یزدی و ابراهیمی؛ ۱۳۸۵: ۸۲)

آثار گردشگری در زمینه توسعه به شرح زیر است:

- ۱- همانند هر فعالیت صادراتی، منبع درآمد و اشتغال ایجاد می کند.
- ۲- زنجیره ای از کل فعالیت های اقتصادی و خدماتی به وجود می آورد و به عنوان یک اهرم برای تعداد زیادی از فعالیت های اقتصادی عمل می کند.
- ۳- از چشم اندازهای طبیعی بدون آنکه ماهیت آنها را تغییر دهد و یا مواد اولیه آنها را دستخوش تغییرات کند و یا آنها را به مناطق دیگر حمل و نقل کند بهره برداری می نماید.
- ۴- تقاضا را برای صنایع دستی و هنرهای سنتی و فعالیت هایی که نیاز به نیروی کار بیشتری دارند ارتقاء می دهد. (سرلک؛ ۱۳۸۰: ۱۲۰)

۵- به همان اندازه که گردشگرانی را از خارج از فضای اقتصاد ملی جذب می کند، جریانهای برون زای هزینه ها را به منطقه تزریق کرده، ضریب تکاثری^۱ را افزایش می دهد. (پاپلی یزدی و ابراهیمی؛ ۱۳۸۵: ۸۲)

پس گردشگری به عنوان یک فعالیت اقتصادی جایگزین در یک اقتصاد تک محصولی می تواند روند توسعه را با تنوع بخشی به اقتصاد ملی تسریع نماید. کشورهای در حال رشد که وابستگی زیادی به اقتصاد تک محصولی دارند و از تغییر قیمت کالاها به شدت آسیب می بینند می توانند گردشگری را برای تنوع بخشی به اقتصاد به عنوان شکل مطلوب از دگرگون سازی برگزینند. هر جا که بی کاری شدید نیروی کار نسبتاً غیر ماهر و منابع

^۱ - این ضریب عبارت است از افزایش درآمد به ازای هر ریال تزریق شده در اقتصاد منطقه یا کشور.

جانشین شونده بسیار محدود برای اشتغال وجود دارد، شکل گیری فعالیت های گردشگری می تواند مناسبترین اقدام باشد. (لی؛ ۱۳۷۸: ۷۰)

بیان مسأله و ضرورت پژوهش:

کشورها، جوامع و مناطق به طور فزاینده ای به بین حقیقت پی برده اند که برای حفظ و وضع اقتصادی - اجتماعی خود باید ابتکار عمل به خرج دهند و درصدد یافتن راههای تازه ای برآیند. بر این اساس در این مقاله علاوه بر تبیین و شفاف سازی ارتباط بین گردشگری و توسعه ی ساختارها و کارکردهای اجتماعی- فرهنگی، رهنمودهایی به منظور تسهیل و تسریع در تحقق توسعه ی نقاط روستایی منطقه از منظر صنعت گردشگری ارائه خواهد شد. قلمرو تحقیق با چشم اندازهای زیبا و متنوع طبیعی و فرهنگی قابلیت بالایی در زمینه ی سرمایه گذاری، جذب گردشگر و توسعه ی پایدار صنعت توریسم در اختیار مدیران و برنامه ریزان اجرایی قرار میدهد چنان که میتوان با بهره گیری از مزایای صنعت مذکور به عنوان یک محور اصلی، ضمن اشتغال زایی در روند توسعه ی پایدار انسانی منطقه نیز ایفای نقش نمود. موضوعی که شاید تا به امروز با رویکردی نظام وار و علمی به آن پرداخته نشده است.

بنابراین ضرورت انجام چنین پژوهشی را می توان در شناخت و ارزیابی عوامل اجتماعی- فرهنگی (همچون امنیت گردشگران، ارتقاء تسهیلات گردشگری و ...) موثر در توسعه صنعت مذکور در قلمرو مورد تحقیق و سرمایه گذاری معقول براین جاذبه ها می تواند نخستین گام موثر بر توسعه و محرومیت زدایی نقاط روستایی مستقر در منطقه را در پی داشته باشد موضوعی که به نظر می رسد در سالهای گذشته به دلیل اهمال یا فقدان با رویکردی علمی در بهره مندی از مزایای آن چندان نتوانسته است پاسخگوی رفع محرومیت و یا ارتقای شاخصهای توسعه اجتماعی- فرهنگی در آن حوزه باشد.

توسعه گردشگری روستایی

گردشگری روستایی حالتی ذهنی است که به وسیله آن گردشگران، فعالانه تجربه تفریح را در محیط روستایی جستجو می کنند و به دیگر بیان جهانگردی روستایی شکلی از فعالیت اقتصادی گردشگری است که در حومه شهرها و نقاط دارای شکل و بافت روستایی انجام می پذیرد. (ارمغان؛ ۱۳۸۶: ۱۰۵)

گروهی از متخصصان، توسعه گردشگری روستایی را ناشی از فشارهای زندگی صنعتی، علاقه مردم به آداب و رسوم و فعالیت های محلی ذکر می کنند، اما در مجموع موارد زیر در توسعه گردشگری موثر است:

- ۱- توسعه مناطق ایجاد شده برای فعالیت های گردشگری روستایی
- ۲- افزایش ارزشمندی اوقات فراغت
- ۳- توسعه و گسترش خطوط حمل و نقل و حذف موانع اقتصادی و سیاسی برای سفر به داخل روستا
- ۴- افزایش تمایل گردشگران برای سفر به روستا

۵- توسعه فعالیت های گردشگری در مناطق روستایی

۶- توسعه و تنوع فعالیت های ورزشی، گردشگری و فنی (همان: ۱۰۶)

به این ترتیب گردشگری به اشکال مختلف بر فعالیت و درآمد جوامع محلی موثر می‌باشد، از جمله موجبات نوآوری در تولیدات و تلاش در جهت ارتقاء کیفیت محصولات و خدمات روستایی را فراهم ساخته و موجب عرضه بیشتر و بهتر تولیدات می‌گردد، ضمن اینکه حضور گردشگر مشتاق و خریدار در محل، زمینه‌ساز کاهش هزینه‌های بازاریابی و بازار رسانی می‌شود، و همچنین گردشگری بستری مناسب برای رونق تجارت و فروش محصولات بومی می‌باشد. (غفاری و فتاح پور؛ ۱۳۸۶: ۱۶۹)

علاوه بر این فراهم آمدن فرصت‌های شغلی به واسطه وجود گردشگری، می‌تواند پیامدهای مثبتی بر جمعیت‌های محلی به دنبال داشته باشد از جمله، اجتناب از تجزیه اجتماعات کوچک (روستاها) که جوانانش معمولاً برای یافتن شغل به مناطق دیگر مهاجرت می‌کنند و افزایش درآمد حاصل از هنرها و صنایع دستی محلی. (غفاری و فتاح پور؛ ۱۳۸۶: ۱۷۰)

گردشگری روستایی را می‌توان از دو منظر مختلف مود توجه قرار داد: از یکسو محیط‌های روستایی و پیرامون آنها این فرصت را مهیا می‌کنند تا گردشگران فارغ از هیاهوی شهری و سیطره فناوری در بطن سنتی روستا زمانی را به فراغت بگذرانند و از دیگر سو در کنار آن اقتصاد روستایی وابسته به زمین می‌تواند راه‌های تنفس دیگری را نیز تجربه کند. هر چند گردشگری راه حلی برای تمامی مشکلات نواحی روستایی محسوب نمی‌شود، یکی از شیوه‌هایی است که می‌تواند آثار اقتصادی مهمی داشته باشد و به نوعی می‌تواند به کند شدن روند تخلیه سکونت‌های روستایی و جریان مهاجرت جمعیت روستایی کمک کند. از آثار مثبت گردشگری روستایی مواردی است که در زیر بدان اشاره می‌شود: (سقای؛ ۱۳۸۲: ۳)

۱- ایجاد اشتغال برای نیروی مازاد کار و ایجاد فعالیتها برای کار مازاد

۲- تنوع اقتصاد روستایی در کنار دیگر بخشهای اقتصادی

۳- بالا بردن سطوح درآمدی خانوارهای روستایی

۴- ایجاد تقاضا برای محصولات کشاورزی صنایع دستی و دیگر محصولات حاصل از فراوری کشاورزی.

۵- احیای فرهنگ محلی

۶- بالا بردن حس خودباوری

۷- حفظ جمعیت محلی با ایجاد فعالیت های جنبی گردشگری

همچنین از آثار منفی گردشگری :

۱- بالا رفتن سطح قیمت های محلی در کالاها، خدمات افزایش و تغییر کاربری زمین

۲- افزایش مهاجرپذیری منطقه با توسعه گردشگری

۳- تخریب ساخت سنتی منطقه

۴- استفاده از نیروی کار زنان در کارهای کم درآمد

۵- تغییر الگوی فرهنگ و زندگی

۶- آلودگی زیست محیطی (ارمغان؛ ۱۳۸۶: ۱۱۲)

معرفی قلمرو تحقیق

روستای شیخ علیخان با میانگین دمای سالانه ۲۲/۱ درجه سانتیگراد در ارتفاع ۲۴۶۵ متری از سطح دریا و طول جغرافیایی ۵۰ درجه و ۴ دقیقه و ۴ ثانیه شرقی و عرض جغرافیایی ۳۲ درجه و ۳۰ دقیقه و ۱۳ ثانیه شمالی واقع شده است. روستای مذکور در ۹۶ کیلومتری شهرکرد (مرکز استان) و ۱۱ کیلومتری شمال غرب چلگرد (مرکز شهرستان کوهرنگ) در جوار آبخاری زیبا در دامنه زرد کوه بختیاری قرار گرفته است. همچنین روستای چمن گلی در ۱۷۰ کیلومتری شهرکرد و در حاشیه رودخانه بازفت (در بخش بازفت) واقع شده است.

(Google earth)

روستای چمن گلی با میانگین دمای سالانه ۲۸ درجه سانتیگراد در ارتفاع ۱۴۹۵ متری از سطح دریا و طول جغرافیایی ۵۰ درجه و ۱ دقیقه و ۵۳ ثانیه شرقی و عرض جغرافیایی ۳۲ درجه و ۱۲ دقیقه و ۴۴ ثانیه شمالی واقع شده است.

اهداف پژوهش

- شناخت و ارزیابی ارتباط بین افزایش درآمد سرانه ساکنین و صنعت گردشگری روستایی در قلمرو و تحقیق.
- شناخت و ارزیابی ارتباط بین ارتقاء سطح زندگی ساکنین و صنعت گردشگری روستایی در قلمرو تحقیق.
- شناخت و ارزیابی ارتباط بین ایجاد شغل برای ساکنین و صنعت گردشگری روستایی در قلمرو تحقیق.
- شناخت و ارزیابی ارتباط بین ارتقاء سطح خدمات روستایی و زیر بنایی و صنعت گردشگری روستایی در قلمرو تحقیق.

- ارائه پیشنهاداتی در راستای تقویت صنعت گردشگری در ارتقاء شاخصهای توسعه.

فرضیه‌های پژوهش

- بین افزایش درآمد ساکنین و صنعت گردشگری رابطه وجود دارد.
- بین ارتقاء سطح زندگی ساکنین و صنعت گردشگری رابطه وجود دارد.
- بین ایجاد شغل برای ساکنین و صنعت گردشگری رابطه وجود دارد.
- بین ارتقاء سطح خدمات زیر بنایی و روستایی و صنعت گردشگری رابطه وجود دارد.
- بین ارتقاء سطح فرهنگی ساکنین و صنعت گردشگری رابطه وجود دارد.
- بین ارتقاء فیزیکی روستا و صنعت گردشگری رابطه وجود دارد.

روش‌شناسی تحقیق:

فرآیند کار

در این پژوهش، پس از بیان اهداف و فرضیات مورد نظر، مطالعات مقدماتی درباره‌ی موضوع تحقیق انجام و سپس مرحله‌ی تحقیق اسنادی و کتابخانه‌ای آغاز شد. در این مرحله با مراجعه به منابع کتابخانه‌ای و بانک‌های اطلاعاتی، اطلاعات مورد نظر فیش برداری و جمع‌آوری شد. برای مطالعات میدانی پس از طرح سوالات و تنظیم پرسشنامه، این پرسشنامه در نقاط روستای مورد نظر به وسیله‌ی ساکنین روستاها تکمیل شد و پس از جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS مورد پردازش و تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

جامعه آماری و حجم نمونه:

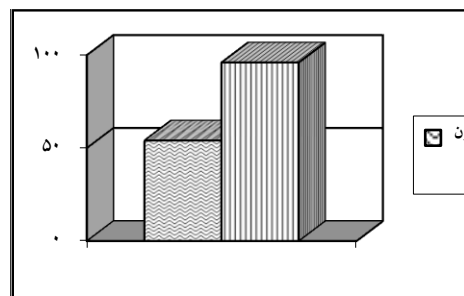
جامعه آماری این پژوهش را جمعیت ساکن در دو روستای شیخ علیخان و چمن گلی در استان چهارمحال و بختیاری تشکیل می‌دهد. جامعه آماری این تحقیق شامل ۵۳۴ نفر (جمعیت ساکن در دو روستا) و حجم نمونه این تحقیق معادل ۱۵۰ نفر از ساکنین تعیین شده است، سپس ساکنین به گونه‌ای تصادفی انتخاب و سرانجام مبادرت به توزیع و تکمیل پرسشنامه شده است. (به دلیل کم بودن جامعه آماری حجم نمونه به روش کوکران عدد بالایی به دست آمد و ناگزیر ۱۵۰ پرسشنامه توزیع و تکمیل شد). (مرکز آمار ایران: ۱۳۸۵)

یافته‌های پژوهش: الف) نتایج توصیفی

- وضعیت جنسی پاسخگویان

بررسی ترکیب جنسی نمونه‌ی آماری نشان می‌دهد که ۶۴ درصد پاسخگویان مرد و ۳۶ درصد زن می‌باشند.

شکل شماره (۱): فراوانی جنسیتی پاسخگویان



جدول شماره (۱): فراوانی جنسیتی پاسخگویان

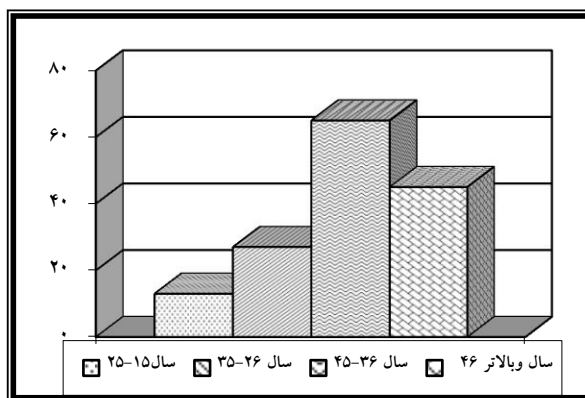
متغیر	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
زن	۵۴	۳۶□	۳۶□
مرد	۹۶□	۶۴□	۱۰۰□
جمع کل	۱۵۰	۱۰۰□	

منبع: یافته‌های تحقیق

توزیع سنی پاسخگویان

بر اساس نتایج حاصل در گروه‌های ده گانه‌ی سنی، بیشترین پاسخ‌ها با ۴۳ درصد مربوط به گروه سنی ۳۶-۴۵ ساله می‌باشد. در رده‌های دیگر، گروه سنی ۱۵-۲۵ ساله ۹ درصد، ۲۶-۳۵ ساله ۱۸ درصد و ۴۶ ساله و بیشتر ۳۰ درصد از پاسخ‌ها را به خود اختصاص داده‌است.

شکل شماره (۲): فراوانی سنی پاسخگویان



جدول شماره (۲): فراوانی سنی پاسخگویان

متغیر	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
سال ۱۵-۲۵	۱۳	۹□	۹□
سال ۲۶-۳۵	۲۷□	۱۸□	۲۷□
سال ۳۶-۴۵	۶۵□	۴۳□	۷۰□
سال ۴۶ و بالاتر	۴۵	۳۰□	۱۰۰□
جمع	۱۵۰□	۱۰۰□	

منبع: یافته‌های تحقیق

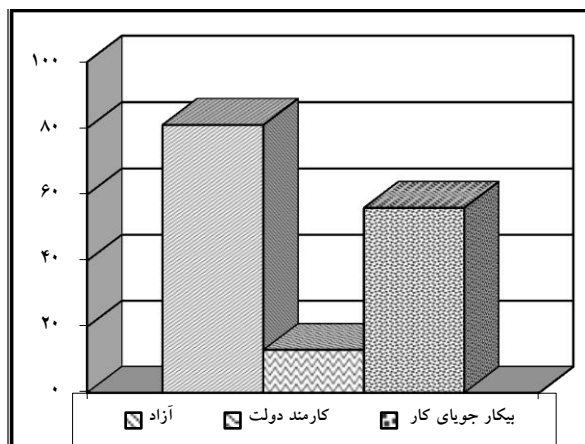
وضعیت شغلی پاسخگویان

نتایج حاصل نشان می دهد که بیشترین تعداد پاسخها را افراد دارای شغل آزاد با ۵۴ درصد، کارمندان دولت با ۹ درصد و بیکاران جویای کار با ۳۷ درصد به خود اختصاص داده اند.

جدول شماره (۳): فراوانی شغلی پاسخگویان

متغیر	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
آزاد	۸۱	۵۴	۵۴
کارمند دولت	۱۳	۹	۶۳
بیکار جویای کار	۵۶	۳۷	۱۰۰.۰
جمع	۱۵۰	۱۰۰	

شکل شماره (۳): فراوانی شغلی پاسخگویان

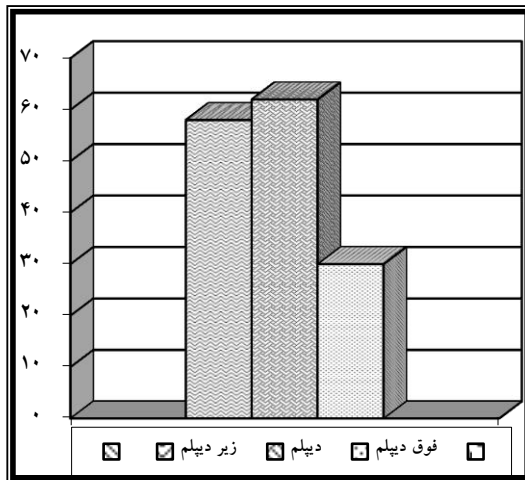


منبع: یافته های تحقیق

وضعیت تحصیلی پاسخگویان

بررسی وضعیت تحصیلی پاسخگویان نشان می دهد که بیشترین تعداد پاسخگویان را افراد دارای مدرک دیپلم با ۳۹ درصد به خود اختصاص داده است. پس از آن زیر دیپلم با ۳۹ درصد و افراد دارای مدرک فوق دیپلم و بالاتر با ۳۰ درصد می باشند.

شکل شماره (۴): فراوانی میزان تحصیلات پاسخگویان



جدول شماره (۴): فراوانی میزان تحصیلات پاسخگویان

متغیر	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
زیر دیپلم	۵۸	۳۹	۳۹
دیپلم	۶۲	۴۱	۸۰
دیپلم فوق و بالاتر	۳۰	۲۰	۱۰۰
جمع	۱۵۰	۱۰۰	

منبع: یافته‌های تحقیق

ب) نتایج مربوط به آزمون فرضیه‌ها

آزمون فرضیه‌ی نخست

به نظر می‌رسد بین ارتقاء سطح زندگی ساکنین و صنعت گردشگری رابطه وجود دارد. برای سنجش متغیرها و آزمون فرضیه‌ی فوق از آزمون خی دو استفاده شده است. با عنایت به اینکه سطح معناداری محاسبه شده (sig=۰.۰۷) از سطح معناداری مورد نظر ($\alpha = 0/05$) بیشتر می‌باشد، لذا این فرضیه تایید نمی‌شود. به عبارتی صنعت گردشگری تاثیری در ارتقاء سطح زندگی ساکنین نداشته و ارتباط معنی داری در سطح $\alpha = 0/05$ ($df = 4, x^2 = 2/4$) بین ارتقاء سطح زندگی ساکنین و صنعت گردشگری دیده نشد.

جدول شماره (۵): آزمون خی دو- بررسی سطح زندگی ساکنین و صنعت گردشگری

حداقل سطح معنی داری	درجه آزادی	آمار آزمون خی دو
۰/۰۷	۴	۲/۴

منبع: یافته های تحقیق

آزمون فرضیه ی دوم

به نظر می رسد بین صنعت گردشگری و ایجاد اشتغال رابطه ی معنی داری وجود دارد. برای سنجش متغیرها و آزمون فرضیه ی فوق از آزمون خی دو استفاده شده است. با عنایت به اینکه سطح معناداری محاسبه شده (sig=۰.۰۰) از سطح معناداری مورد نظر ($\alpha = 0/05$) کمتر می باشد، لذا این فرضیه تایید می شود. به عبارتی میزان افزایش شمارگردشگران و رونق گردشگری از یک سو و افزایش فرصت های شغلی و اشتغال ارتباط معنی داری در سطح $\alpha = 0/05$ ($df = 4, x^2 = 46/4$) همچنین با محاسبه ضریب کندال (۰/۵) وجود ارتباط مستقیم را نشان می دهد بنابراین بهبود صنعت توریسم بر افزایش اشتغال اثر مثبت داشته است.

جدول شماره (۶): مون خی دو- بررسی رابطه صنعت گردشگری- اشتغال

sig	Df	آماره ی آزمون خی دو
۰/۰	۴	۴۶/۴

منبع: یافته های تحقیق

آزمون فرضیه ی سوم

به نظر می رسد بین صنعت گردشگری و درآمد خانوار رابطه معناداری وجود دارد. برای سنجش متغیرها و آزمون فرضیه فوق از آزمون خی دو استفاده شده است. از دیدگاه پاسخگویان عامل گردشگری و رونق آن سبب شده متوسط درآمد خانوارها از طریق فروش صنایع دستی و غذایی (خصوصا فروش بالای اجناس سوپر مارکت ها) افزایش یابد. این بررسی با توجه به جدول توافقی زیر و نتایج آنها قابل مشاهده می باشد.

جدول شماره (۷): آزمون خی دو- بررسی رابطه بین ورود گردشگران به روستا و تولید افزایش و فروش صنایع غذایی

حداقل سطح معنی داری	درجه ی آزادی	آماره ی آزمون خی دو
۰/۰	۴	۵۲/۴

منبع: یافته های تحقیق

آزمون فرضیه ی چهارم

به نظر می رسد بین صنعت گردشگری و شاخص های فرهنگی رابطه معناداری وجود دارد.

جهت بررسی آزمون فوق همانند آزمون‌های گذشته از آزمون خی دو و جداول توافقی و همچنین محاسبه ضریب کندال جهت بررسی نهایی استفاده شد.

با توجه به نتایج نهایی و با توجه به آماده آزمون خی دو ($X^2=52/05$) و درجه‌ی آزادی ۵ با حداقل سطح معنی داری ۰/۰۱ در سطح $\alpha = 0/05$ ارتباط بین دو عامل یعنی افزایش گردشگری و تغییر شاخصهای فرهنگی خصوصاً فرهنگ سنتی و بومی مردم ثابت شده و مقدار ضریب کندال (۰/۳) ارتباط مستقیم بین دو عامل را نشان می دهد.

جدول شماره (۸): آزمون خی دو- بررسی رابطه بین ورود گردشگران به روستا و وضعیت شاخص‌های فرهنگی

آماره‌ی آزمون خی دو	درجه‌ی آزادی	حداقل سطح معنی داری
۵۲/۰۵	۵	۰/۰۱

منبع: یافته‌های تحقیق

آزمون فرضیه‌ی پنجم

- به نظر میرسد بین ارتقاء سطح خدمات زیر بنایی و روبنایی و صنعت گردشگری رابطه وجود دارد. از دیدگاه پاسخگویان و با توجه به نتایج جداول توافقی و مقادیر آزمون خی دو و حداقل سطح معنی داری در سطح (۰/۰۶) رابطه‌ی بین ارتقاء سطح خدمات زیر بنایی و روبنایی و صنعت گردشگری در مناطق مورد مطالعه ثابت نشده است.

جدول شماره (۹): آزمون خی دو- بررسی رابطه بین تأثیر ورود گردشگران و ارتقاء سطح خدمات زیربنایی و روبنایی

آماره‌ی آزمون خی دو	درجه‌ی آزادی	حداقل سطح معنی داری
۳/۵	۵	۰/۰۶

منبع: یافته‌های تحقیق

آزمون فرضیه‌ی ششم

- به نظر می رسد بین ارتقاء فیزیکی روستا و صنعت گردشگری رابطه وجود دارد توجه به نتایج نهایی و با توجه به آماده آزمون خی دو ($X^2=2/05$) و درجه‌ی آزادی ۵ با حداقل سطح معنی داری ۰/۰۰ در سطح $\alpha = 0/05$ ارتباطی بین دو عامل ارتقاء فیزیکی روستا و صنعت گردشگری دیده نشد. از نظر پاسخگویان افزایش شمار گردشگران هم سبب ارتقاء فیزیکی روستا در جهت توسعه روستا نشده است و اگر هم ارتقاء فیزیکی بوده است عامل آن ورود گردشگران نبوده است.

جدول شماره‌ی (۱۰): آزمون خی دو- بررسی رابطه بین تأثیر ورود گردشگران و ارتقاء سطح فیزیکی روستا

آماره‌ی آزمون خی دو	درجه‌ی آزادی	حداقل سطح معنی داری
۲/۰۵	۵	۰/۰

منبع: یافته‌های تحقیق

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

آنچه از مباحث مطروحه و تجزیه و تحلیل نتایج آماری حاصل از مطالعات میدانی می‌توان استنباط کرد، در یک بیان کلی می‌توان گفت که:

- بین افزایش در آمد ساکنین و صنعت گردشگری رابطه وجود دارد.
 - بین ارتقاء سطح زندگی ساکنین و صنعت گردشگری رابطه وجود ندارد.
 - بین ایجاد شغل برای ساکنین و صنعت گردشگری رابطه وجود دارد.
 - بین ارتقاء سطح خدمات زیر بنایی و روبنایی و صنعت گردشگری رابطه وجود ندارد.
 - بین ارتقاء سطح فرهنگی ساکنین و صنعت گردشگری رابطه وجود دارد.
 - بین ارتقاء فیزیکی روستا و صنعت گردشگری رابطه وجود ندارد.
- بر این اساس با آگاهی از وضعیت موجود و توجه به نقاط ضعف و کاستیها و بهره مندی موثر و مفید از توانمندیها، استعدادها و قابلیت‌های طبیعی در استان و به ویژه شهرستان می‌توان منافع حاصل از گردشگری را به صورت هدفمند دنبال نمود و از این طریق در ارتقاء سطح آگاهی، فرهنگ، درآمد و رفاه اجتماعی منطقه گام برداشت.

پیشنهادها

- نظر به نتایج تحقیق پیشنهاداتی در سطوح سیاستگذاری، اجرایی و کارکردی به شرح زیر ارائه می‌گردد:
- تهیه طرح جامع گردشگری در قلمرو تحقیق، به منظور شناسایی کامل توان‌ها، تنگناها، استعدادها و امکانات طبیعی- فرهنگی و خدماتی، همچنین اولویت بندی نیازها و اقدام سریع و برنامه‌ریزی شده جهت رفع سریع موانع توسعه‌ی گردشگری در منطقه.
 - تشکیل و تقویت انجمن‌ها و نهادهای غیر دولتی فعال در زمینه‌ی توسعه گردشگری و دایر نمودن دفاتر یا موسساتی تحت عنوان (موسسه‌ی گردشگری روستایی) تحت نظارت مستقیم سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و اداره‌ی کل شهر و روستای استانداری در نقاط روستایی برخوردار از قابلیت‌های بیشتر و موقعیتی مرکزی‌تر در سطح منطقه، با اهداف زیر:

۱. جلب مشارکت‌های مردمی و بخش خصوصی در فرایند تهیه، اجرا و بهره‌برداری از طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی، اجتماعی و اقتصادی در حوزه‌ی گردشگری روستایی.
۲. نظارت مستمر، محلی و غیر متمرکز (از پائین به بالا) بر تمامی فعالیت‌ها و حرکت‌های گردشگری در محل.
۳. برنامه‌ریزی و ساماندهی اسکان گردشگران وارد شده به روستا در اماکن و مساکن از پیش تعیین شده.
۴. نظارت مستمر و محلی بر حسن اجرای طرح‌ها و برنامه‌های جامع توریستی در ابعاد محلی.
۵. قابلیت‌سنجی و تعریف توان‌های جدید گردشگری در محل جهت سرمایه‌گذاری و جلب مشارکت بخش خصوصی.
۶. گردآوری، اطلاع‌رسانی، تشریح و تبیین ضوابط، آئین‌نامه‌ها و مقررات گردشگری برای روستائیان مشتاق به امر فعالیت یا سرمایه‌گذاری در قابلیت‌های موجود در روستا و حوزه‌ی فرادست آن.
- ایجاد، توسعه و تجهیز زیرساخت‌های گردشگری در نقاط روستایی مستقر در قلمرو تحقیق با استناد به مصوبات طرح جامع گردشگری به صورت برنامه‌ای کوتاه مدت و ضربتی.
- تعریف سازوکارهایی به منظور افزایش جلب مشارکت‌های دولتی و مردمی.
- اجرای برنامه‌های آموزشی - ترویجی به منظور تربیت راهنمایان محلی و افزایش آگاهی اجتماعات روستایی از تبعات توسعه‌ی صنعت گردشگری در محل و فراهم سازی بستر تعامل با گردشگران ورودی.
- برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری لازم جهت ارتقاء شاخص‌های توسعه‌ی انسانی در روستای منطقه با عنایت به تأثیرات مستقیم و غیر مستقیم شاخص‌های مذکور بر توسعه‌ی پایدار صنعت گردشگری و تحوّل مثبت.

منابع و مأخذ

- ۱- ارمغان، سیمین، (۱۳۸۶) توریسم و نقش آن در جغرافیا، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر.
- ۲- پاپلی یزدی، محمدحسین و ابراهیمی، محمد امیر (۱۳۸۱) نظریه های توسعه روستایی، تهران، انتشارات سمت.
- ۳- پارسائیان، علی و اعرابی، سید محمد (۱۳۷۷) جهانگردی در چشم اندازی جامع، تهران، انتشارات دفتر پژوهشهای فرهنگی.
- ۴- حسینی ابری، سید حسن (۱۳۸۰) مدخلی بر جغرافیای روستای ایران، اصفهان، انتشارات دانشگاه اصفهان.
- ۵- زاهدی، محمدجواد (۱۳۸۲) توسعه نابرابری، تهران، انتشارات مازیار.
- ۶- زنده دل، حسن و دستیاران (۱۳۷۷) مجموعه راهنمای جامع ایرانگردی استان چهارمحال و بختیاری، نشر ایرانگردان، چاپ اول.
- ۷- سرلک، احمد (۱۳۸۰) جهانگردی و رفاه اقتصادی، مجله اطلاعات سیاسی- اقتصادی، شماره ۱۷۴-۱۷۳.
- ۸- سقایی، مهدی (۱۳۸۲) بررسی قابلیت‌های گردشگری روستایی در ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد ..
- ۹- سازمان جهانی جهانگردی (۱۳۷۹) برنامه ریزی ملی و منطقه ای جهانگردی، ترجمه دکتر محمود عبدالله زاده، تهران، دفتر پژوهشهای فرهنگی.
- ۱۰- غفاری، سید رامین و فتاحپور، داراب (۱۳۸۴) نقش اکوتوریسم (طبیعت گردی) در توسعه نواحی روستایی، همایش ملی رشد و توسعه استان چهارمحال و بختیاری، شهرکرد، دانشگاه آزاد اسلامی.
- ۱۱- غفاری، سید رامین و ترکی، معصومه (۱۳۸۸) تحلیلی بر کارکرد گردشگری در ایجاد اشتغال و در آمد ناخالص ملی، مجموعه مقالات هشتمین همایش منطقه ای چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرکرد.
- ۱۲- کارگر، بهمن (۱۳۸۶) توسعه شهرنشینی و صنعت گردشگری در ایران، تهران، انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
- ۱۳- کارگر، بهمن (۱۳۸۶) اکولوژی محیطی و رشد صنعت گردشگری، مجله علمی - پژوهشی سپهر، دوره شانزدهم، شماره ۶۳.
- ۱۴- لی، جان (۱۳۷۸) گردشگری و توسعه در جهان سوم، ترجمه عبدالرضا رکن الدین افتخاری، چاپ و نشر بازرگانی
- ۱۵- مرکز آمار ایران: نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵

16- Google earth

17-www. sci.org.ir (Internet Network).

18-world tourism organization (1994) national and regional tourism planning : methodology and case studies . London : rutledge .